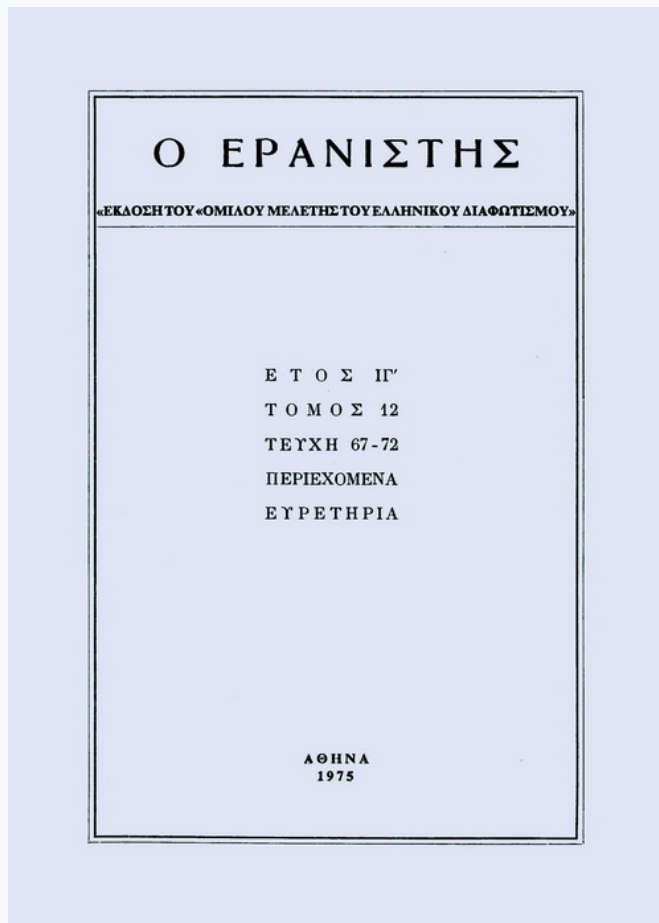

The Gleaner

Vol 12 (1975)

Ιωάννης (Ιβάν) Σελιμίσκι

Ν. Δ. Σωτηράκης

doi: [10.12681/er.9143](https://doi.org/10.12681/er.9143)

Copyright © 2016, Ν. Δ. Σωτηράκης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

Σωτηράκης Ν. Δ. (2016). Ιωάννης (Ιβάν) Σελιμίσκι. *The Gleaner*, 12, 81–93. <https://doi.org/10.12681/er.9143>

ΙΩΑΝΝΗΣ (IBAN) ΣΕΛΙΜΙΝΣΚΙ

Ἐρευνώντας πρὶν ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια¹ τὰ μαθηματικὰ χειρόγραφα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης στάθηκα μὲ δισταγμούς μπροστὰ στὸ καλοδιατηρημένο χειρόγραφο, ἀρ. 1226, ἐπιγραφόμενο : Ἐπιγραφὴ συνταχθεῖσα μὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου Φρανκόρου² γαλλιστὶ μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπὸ Ἰωάννου Σελιμίνσκη τῷ 1828 ἐν Φιλιππουπόλει τῆς Θράκης ἐπὶ τῆς ἐκεῖ σχολαρχίας μου.

Τοὺς εὐλόγους δισταγμούς μου μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ χειρόγραφο προκάλεσε, πρῶτα - πρῶτα, τὸ ξενικὸ ὄνομα τοῦ μεταφραστῆ καὶ ὕστερα ὁ κάπως ἄτακτος καὶ ἀποσπασματικὸς τρόπος τῆς ἐργασίας του. Ἀλήθεια, πῶς νὰ συμβιβάσει κανεὶς καὶ νὰ ἐξηγήσει στὸ ἴδιο χειρόγραφο τὴ χρονολογικὴ σημείωση τῆς ἀρχῆς : τῷ 1828, Σεπτεμβρίου 3 ἐν Φιλιππουπόλει γιὰ τὴ μετάφραση μὲ μιὰ δευτέρη σημείωση στὸ τέλος τῆς Ἀριθμητικῆς (σελ. 220, § 89) ποὺ καταλήγει : Τέλος τῆ 22 Αὐγούστου 1830 ἐν Γαλάζῳ. Ἀκολουθεῖ ἀμέσως ἡ ἐπιγραφὴ : Βιβλίον Β', Στοιχειώδης Ἀλγεβρα, μὲ νέα σελίδωση ἀπὸ 1 ἕως 142. Ἡ ἀρίθμηση ὅμως τῶν παραγράφων συνεχίζεται μὲ τὸν αὐξοῦντα ἀριθμὸ τοῦ Α' βιβλίου (τῆς Ἀριθμητικῆς). Τὸ δευτέρου αὐτὸ βιβλίον κλείνει μὲ μιὰ τρίτη χρονολογικὴ σημείωση στὸ τέλος : Μετεφράσθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ

1. Βλ. Ν. Σωτηράκη, *Συμβολὴ στὴν ἔρευνα τοῦ ἑλληνικοῦ διαφωτισμοῦ. Τὰ Μαθηματικά ἐπὶ Τουρκοκρατίας*, Ἀθήναι 1962. Ἀνάτυπο ἀπὸ τὸν τόμο τῶν διαλέξεων τῆς Ἑλληνικῆς Μαθηματικῆς Ἐταιρείας τοῦ ἔτους 1961. Ἐπίσης, παλαιότερα, Ν. Σωτηράκη, *Βενιαμὴν Λέσβιος*, ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ π. «Ποιμὴν» τῆς Μητροπόλεως Μυτιλήνης, Μυτιλήνη 1935.

2. Πρόκειται γιὰ τὸ γάλλο Μαθηματικὸ L.B. Francoeur. Ὁ Σάθας στὴ

«Νεοελληνικὴ Φιλολογία» βιογραφώντας τὸν Ἰωάννη Τσελεπή, διδάσκαλο τῶν Μαθηματικῶν στὴ Σχολὴ τῆς Χίου ἀπὸ τὸ 1803 ὡς τὸ 1822 (σφαγὴ καὶ ἐξανδραποδισμὸς τῆς Χίου), ἀναφέρει ὅτι «μετέφρασε τὰ μαθηματικὰ τοῦ ἐν Πίζῃ διδασκάλου του Depaolo καὶ τὰ τοῦ Γάλλου Francoeur (Cours complet des mathématiques pures)». Ἴσως νὰ πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο μαθηματικὸ βιβλίον τοῦ Francoeur ποὺ ἔχει μεταφράσει καὶ ὁ Σελιμίνσκι.

1832 παρὰ Σελιμίνσκη, γιὰ νὰ ἀκολουθήσει πρὸς τὸ τέλος τοῦ χειρογράφου : α) Κεφάλαιον στοιχειῶδες τῆς ἐρμηνείας τῶν λογαρίθμων καὶ περὶ χρήσεως αὐτῶν καὶ β) Διὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν μαθητῶν μου : Συντομωτάτη περίληψις τῆς θεωρίας τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ προβλήματα δι' ἐπίλυσιν διάφορα ἐμπερικλείοντα ὅλα τῆς Ἀριθμητικῆς τὰ πάθη καὶ τρόπους.

Ἀπὸ τὴν ἀποσπασματικὴ αὐτὴ μετάφραση τοῦ μαθηματικοῦ βιβλίου τοῦ Francoeur καὶ τὶς διάφορες χρονολογικὲς σημειώσεις μέσα στὸ σῶμα τοῦ κειμένου βγαίνει μὲ σιγουριά σὰν πρῶτο συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἰωάννης Σελιμίνσκι ἀπὸ τὸ 1828 ἕως τὸ 1832 δίδαξε στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Φιλιππούπολης, τοῦ Γαλατσίου καὶ τοῦ Βουκουρεστίου τὰ Μαθηματικὰ τοῦ Francoeur, σὰν σχολάρχης στὴ Φιλιππούπολη, σὰν καθηγητὴς στὸ Γαλάτσι καὶ στὸ Βουκουρέστι. Παρὰ ταῦτ'α προβάλλονταν γιὰ μὲν διάφορα ἄλλα ἐρωτήματα πού χρειάζονταν ἐρευνα καὶ ἀπάντηση γιὰ τὴ συμπλήρωση τῆς πνευματικῆς προσωπικότητος τοῦ Σελιμίνσκι (ὁ ἴδιος στὸ ὄνομά του χρησιμοποιοεῖ τὴν κατάληξη-η καὶ σπανίως -ι). Ἀνάτρεξα στὸ πολύτιμο ἔργο τοῦ Τρ. Εὐαγγελίδη, «Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας» εἰδικώτερα γιὰ τὰ σχολεῖα τῆς Θράκης καὶ τῆς Ρουμανίας, ἐνῶ παράλληλα συμβουλευθῆκα τὴν ἐρευνήτρια τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἐρευνῶν δίδα Ρωζάνη Ἀργυροπούλου, ἡ ὁποία μοῦ ἐξασφάλισε, ὕστερα ἀπὸ ἀλληλογραφία τοῦ Ε.Ι.Ε. μὲ ἀντίστοιχό του βουλγαρικὸ ἴδρυμα, ἕνα ἐπίσημο βιογραφικὸ σημεῖωμα γιὰ τὸν «Ἰβάν Σελιμίνσκι», ὁ ὁποῖος κατατάσσεται ἀπὸ τὴ σύγχρονη βουλγαρικὴ ἐπιστῆμη ἀνάμεσα στοὺς ἐθνικοὺς διαφωτιστὲς καὶ σκαπανεῖς τῆς βουλγαρικῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἀπὸ τὴν ἐρευνα τῶν χειρογράφων 1222 - 1227³ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης σὲ σύγκριση μὲ τὸ ἐπίσημο βουλγαρικὸ σημεῖωμα καὶ ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὸν Ἰ. Σ. ἀπὸ ἑλληνικὲς πηγὲς μποροῦμε νὰ σχεδιάσουμε τὸ πνευματικὸ - πολιτικὸ πορτραῖτο τοῦ Σελιμίνσκι σὲ σχέση μὲ τὴ δραστηριότητά του στὸ χῶρο τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ γενικώτερα τοῦ βαλκανικοῦ διαφωτισμοῦ. Θὰ σταθοῦμε κυρίως στὰ χειρόγραφα - αὐτόγραφα του⁴ τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης.

3. Ἀπὸ λάθος ὁ Τρ. Εὐαγγελίδης ἀποδίδει στὸν Ἰ. Σ. καὶ τὸ χφ. 1228, τὸ ὁποῖο ὅμως εἶναι τελείως ἄσχετο.

4. Δὲν ἔχω καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται γιὰ αὐτόγραφα του. Αὐτὸ βγαίνει ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν ἐνιαῖο γρα-

φικὸ χαρακτηριστὴρα σὲ ὅλα, ἀλλὰ προπάντων ἀπὸ τὸ χφ. 1227, ὅπου ἀναφέρεται σὲ περιστάτικα τῆς ζωῆς του καθαρὰ ἀτομικὰ καὶ ἰδίως σὲ λόγους πού ἔχει ἐκφωνήσει σὲ διάφορα μέρη ὅπου ἐδίδαξε.

Καί, πρώτα - πρώτα, μιὰ γενική παρατήρηση γιά τή γλώσσα τῶν χειρογράφων του. Παρόλο πού ὁ Ι. Σ. ὀλοκλήρωσε τήν ἑλληνική του μόρφωση κυρίως στή Σχολή τῶν Κυδωνιῶν (1817 - 1821) ἐπὶ τῆς σχολαρχίας τοῦ Θεοφίλου Καίρη καί τοῦ Γρηγορίου Σαράφη, κατά τήν περίοδο πού ἐπικρατοῦσε τὸ μεταβενιαμικὸ συντηρητικὸ γλωσσικὸ καθεστῶς⁵, ἐν τούτοις στὰ χειρόγραφα του, καί κυρίως στὸ μαθηματικὸ (ἀρ. 1226), μεταχειρίζεται τήν ἀπλή κοινὴ γλώσσα: «... θέλοντας νὰ προσδιορίσωμεν τὸ ἐκ τῆς ἐνώσεως πολλῶν ὁμοίων πραγμάτων συγκείμενον μέγεθος καί διὰ λόγου νὰ τὸ καταστήσωμεν καταληπτὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους μὴν ἔχοντας εἰσέτι γνῶσιν ἀκριβῆ, πρῶτον μὲν λαμβάνομεν ἐξ αὐτοῦ ἐν ὀρισμένον μὲν καί γνωστὸν μέρος, ἀλλὰ πραγματικόν, ὀνομάζοντες τοῦτο μονάδα...».

Σὲ ὅλα του τὰ χειρόγραφα ὁ Ι. Σ. διατηρεῖ τήν ἀπλή αὐτὴ λόγια γλώσσα, χωρὶς μάλιστα νὰ διστάζει ἐδῶ κι' ἐκεῖ νὰ χρησιμοποιοεῖ καί τύπους τῆς ὀμιλούμενης κοινῆς. Ἡ σταθερὴ χρῆση τῆς ἀπλῆς λόγιας γλώσσας σὲ ὅλη του τήν ἑλληνικὴ συγγραφικὴ ἐκπαιδευτικὴ δραστηριότητα μαρτυρεῖ πνευματικὴ ἀνεξαρτησία καί ἐλευθερία γνώμης ἀπέναντι στοὺς δασκάλους του καί ἰδιαίτερος στὸ Θεόφιλο Καίρη, πού τόσο στὰ χειρόγραφα τῶν φυσικομαθηματικῶν συγγραμμάτων του, ὅσο καί στή διδασκαλία του χρησιμοποιοῦσε δυσκίνητη ἀττικίζουσα γλώσσα.⁶

Μποροῦμε νὰ θεωρήσουμε βέβαιο ὅτι ὁ Ι. Σ., πρὶν ὀλοκληρώσει τήν ἑλληνικὴ παιδεία του στή Σχολή τῶν Κυδωνιῶν, εἶχε ἀποκτήσει μιὰ στοιχειώδη ἑλληνικὴ παιδεία στήν πατρίδα του Σέλιμνο (σημερινὸ Σλίβεν τῆς Βουλγαρίας), ὅπου γεννήθηκε τὸ 1799. Σὲ ἡλικία 13 ἐτῶν ὀρφάνεψε ἀπὸ πατέρα καί τὸν ἐπόμενο χρόνο ἀπὸ μητέρα σὲ ἐπιδημία χολέρας. Ὡς τὴν ἡλικία, λοιπόν, τῶν 14 - 15 ἐτῶν πρέπει νὰ εἶχε ἀποκτήσει τὰ πρῶτα στοιχειώδη ἑλληνικὰ γράμματα, ἀφοῦ στή Σέλιμνο «κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὑπῆρχον ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰς ἃ ἐφοίτων ἀνατρεφόμενα ἑλληνοπρεπῶς τὰ τέκνα τῶν Βουλγάρων».⁷

Σύμφωνα μὲ τις ἐπίσημες βουλγαρικὲς πηγές πού ἔχω στή διάθεσή μου ὁ Ι. Σ. ἐγκατέλειψε τήν πατρίδα του στίς 20 Αὐγούστου 1814 σὲ ἡλικία 15 ἐτῶν καί πῆγε στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου φαίνεται νὰ ἔμεινε ἐπὶ 3 περίπου χρόνια συνεχίζοντας τήν ἑλληνικὴ του μόρφωση, ὥσπου

5. Βλ. Ν. Σωτηράκη, *Βενιαμὴν Λέσβιος*, σ. 58.

6. Βλ. Ν. Σωτηράκη, *Θεόφιλος Καίρης, ἕνας πρόδρομος τῆς σύγχρο-*

νης ἐπιστήμης. Ἀνάτυπον ἐκ τῶν «Μικρασιατικῶν Χρονικῶν» Ζ' (1957), σ. 116 κ.έ.

7. Τρ. Εὐαγγελίδης, ἔ. ἀ., σ. 344.

τὸ 1817 τὸν βρίσκουμε σπουδαστὴ στὴ Σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν. Ἀκολούθησε ἡ καταστροφὴ τῶν Κυδωνιῶν (3 Ἰουνίου 1821) καὶ ὁ Ι. Σ. βρίσκεται πρόσφυγας μὲ τοὺς δασκάλους του καὶ τοὺς συμμαθητὲς του στὰ Ψάρα καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν ἐπαναστημένη Ἑλλάδα, ὅπου συμμετέχει στὸν ἑλληνικὸ ἀπελευθερωτικὸ ἀγῶνα ὡς τὸ 1823, ὅποτε φεύγει στὴν Ἰταλία καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν Αὐστρουγγαρία. Στὸ 1824 βρίσκεται στὸ Μπρασὸβ τῆς κεντρικῆς Βλαχίας καὶ στίς 26 Σεπτεμβρίου 1825 ξαναγυρίζει στὴν πατρίδα του Σέλιμνο (Σλίβεν), ὅπου ιδρύει τὸ σύλλογο «Ἐθνικὴ Ἀδελφότης»⁸.

Ὅπως εἶδαμε στὸ χειρόγραφο τῆς Ἀριθμητικῆς, ὁ Ι. Σ. ἔχει ἀναλάβει τὴ σχολαρχία τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τῆς Φιλιππούπολης καὶ ἀρχίζει τὴ μετάφραση τῆς Ἀριθμητικῆς τοῦ Francoeur τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1828, γιὰ νὰ τελειώσῃ τὸ πρῶτο βιβλίο στὸ Γαλάτσι τῆς Βλαχίας στίς 22 Αὐγούστου 1830, δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ δυὸ χρόνια. Ἡ συνέχεια τῆς μετάφρασης μὲ τὸ Β' μέρος (στοιχειώδης Ἀλγεβρα) γίνεται καὶ τελειώνει στὸ Βουκουρέστι : *Μετεφράσθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1832 παρὰ Σελιμίνσκῃ*. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ ποῦμε μὲ βεβαιότητα ὅτι ὁ Ι. Σ. διδάσκει σ' αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς πενταετίας 1828 - 1832 σὲ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Φιλιππούπολης, τοῦ Γαλατσίου καὶ τοῦ Βουκουρεστίου, δηλ. τῆς Β. Θράκης καὶ τῆς Βλαχίας. Ἀλλὰ καὶ ὅλη του ἡ κατοπινὴ ἐκπαιδευτικὴ δραστηριότητα ἀναπτύσσεται, τὸ ἴδιο, σὲ σχολεῖα τῆς Βλαχίας, ὅπως θὰ δοῦμε. Τὸ παράδοξο εἶναι ὅτι συνεχῶς ἀλλάζει σχολεῖα κι αὐτὸ ἴσως νὰ ὀφείλεται σὲ κάποια ἰδιαίτερη ἐθνικιστικὴ ἀποστολὴ πού εἶχε θέσει στὸν ἑαυτὸ του : νὰ ὀργανώσει δηλαδὴ τὶς βουλγαρικὲς κοινότητες τῆς Βλαχίας καὶ νὰ τοὺς καλλιεργήσει τὸ πνεῦμα τοῦ βουλγαρικοῦ ἐθνικοῦ διαφωτισμοῦ, ἰδίως μετὰ τὸ ρωσοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1828 - 29.

Οἱ χρονολογικὲς αὐτὲς ἐνδείξεις τῆς αὐτόγραφης Ἀριθμητικῆς του καὶ ἀρκετὲς ἄλλες, ἰδίως ἀπὸ τὸ χειρόγραφο 1227 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ παρακολουθήσουμε τὴν ἐκπαιδευτικὴ δραστηριότητα τοῦ Ι. Σ. ὡς τὸ 1839 ἐπὶ μιᾷ ὑπερδεκαετία :

Στὸ χφ. 1227 ἔχει περιλάβει τὰ κυριώτερα παραεκπαιδευτικὰ ἔργα του καὶ κυρίως λόγους πού ἔχει ἐκφωνήσει στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ὅπου διδάξε, καὶ κυρίως στὴ Βλαχία ὅπου εὐήμεροῦσαν ἑλληνικὲς παροικίαι καὶ διατηροῦσαν σχολεῖα, στὰ ὁποῖα φοιτοῦσαν καὶ παιδιὰ τῶν

8. Πληροφορία ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνη βουλγαρικὴ πηγὴ.

βουλγαρικῶν παροικιῶν. Τὰ στοιχειώδη βουλγαρικὰ σχολεῖα εἴταν τότε ἐλάχιστα καὶ ἀναπτύχθησαν πολὺ ἀργότερα. Τὸ χειρόγραφο αὐτὸ παρουσιάζει ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ χρονολογημένο ποικίλο περιεχόμενό του, ποὺ μᾶς ἐξασφαλίζει σίγουρες πληροφορίες γιὰ τὴ δεκάχρονη ἐκπαιδευτικὴ δραστηριότητα τοῦ Ι. Σ. Ἄς σταθοῦμε ἀπὸ λίγο στὰ διάφορα μέρη του :

1. Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1829 Σεπτεμβρίου 1, μετὰ τὴν ἐξέτασιν ἐπὶ παρουσία τοῦ Ἁγίου Φιλιππουπόλεως Νικηφόρου Μητυλιναίου (sic) καὶ πάντων τῶν ἐγκριτῶν.

Παραθέτουμε ἓνα μέρος αὐτοῦ τοῦ λόγου χαρακτηριστικοῦ τῆς ἐθιμικῆς λειτουργίας τῶν ἐλληνικῶν σχολείων τῆς Β. Θράκης αὐτὴ τὴν ἐποχὴ:

«Ταῦτα λοιπὸν τὰ πρὸς τὸν πόθον μας ὀλίγα· πρὸς δὲν τὸν καιρὸν μας καὶ ἡλικίαν, πολλὰ καὶ μεγάλα μαθήματα, εἰς τὰ ὁποῖα σήμερον ἐξετασθέντες ἔμπροσθεν ὑμῶν ἀπεκρίθη ἕκαστος κατὰ τὴν δυνάμιν του, εἶναι δῶρον τῆς ὑμετέρας πανιερότητος καὶ τῆς μεγαψύχου καὶ φιλομούσου διαθέσεως ὑμῶν τῶν τζορμπατζίδων καὶ εὐεργετῶν τῆς πατρίδος καὶ τῶν ὄσων συντρέχετε εἰς τὴν σύστασιν καὶ αὐξήσιν τοῦ ἐλληνικοῦ μας σχολείου καὶ εἴτε λόγῳ, εἴτε ἔργῳ ! Ὑμεῖς ἐστε τὸ αἴτιον τῆς ἀνθρωπίσεώς μας ! Ναι οἱ διδάσκαλοι εἰσὶ τὸ ὄργανον, ἀλλ' ἡ ἐνεργοῦσα δύναμις ὑμεῖς ἐστέ ! Ἄνευ τῆς μεγαλοδωρίας ὑμῶν πρὸ καιροῦ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἤθελεν ἐναγκαλισθῆ τέχνην τινὰ βάνουσον, ζητῶν τὴν τύχην του εἰς τὰς σωματικὰς του δυνάμεις, ἐνῶ τώρα ἐλπίζει μετ' οὐ πολὺ διὰ τῆς παιδείας νὰ γίνῃ τοιοῦτος καθὼς πρέπει τῷ ὄντι νὰ εἶναι οἱ ἄνθρωποι : καθὼς τὸν θέλουσιν οἱ ἄνθρωποι, ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Θεός.

Τοιαῦτα λοιπὸν ἀγαθὰ μᾶς προσφέρει ἡ ἀρετὴ σας εἰς τὴν ὁποίαν ἐλπίζομεν τὴν εὐδαιμονίαν μας μᾶλλον ἢ εἰς τοὺς ἰδίους γονεῖς. Ἀπὸ μὲν τοὺς γονεῖς ἐλάβομεν τὸ εἶναι εἰς δὲ τὴν ὑμετέραν [...] χρεωστοῦμεν τὸ αἴτιον τοῦ εὖ εἶναι. Εὐτυχεῖς εἴμεθα διότι ἐγεννήθημεν εἰς τοιαύτην ἐποχὴν : ἐπὶ τοιοῦτου ἀρχιερέως, ἐπὶ τοιούτων τζορμπατζίδων. Εὐτυχεῖς εἴμεθα διότι κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ ἔλαβεν τοιούτους προστάτας, οἵτινες ἀγωνίζονται νὰ τὴν καταστήσωσιν εἰς τὴν προτέραν τῆς λαμπρότητος ἀμιλλόμενοι τίς τίνα νὰ ὑπερβάλλῃ εἰς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Ἄλλ' εὐτυχεῖς καὶ σεῖς ! διότι κατεστήσατε τὴν πτωχὴν μας πατρίδα,

ἤτις ἀκαταπαύστως σᾶς δίδει μεγαλύτερας ἐλπίδας διὰ νὰ δεικνύεται ἡ ἀρετὴ σας λαμπρότερα ὄχι μόνον ἐδῶ ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ τῆς οἰκουμένης μέρη. Ἀλλὰ πολὺ εὐτυχεστέρους σᾶς κρίνει ἡ συνείδησις· διότι θέλετε ἀξιωθῆ καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα τὴν γλυκυτάτην τοῦ Ἰησοῦ φωνὴν «εὖ δοῦλε ἀγαθέ, ἐπὶ ὀλίγον εἰ πιστὸς ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω».

2. Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1829 τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν κατὰ ζήτησιν τῶν Ἐπιτρόπων τῆς Σχολῆς. Τὸ κείμενο ἔχει περιεχόμενον καθαρὰ θρησκευτικόν.

3. Λόγος περὶ Διαβολῆς ἐκφωνηθεὶς ἐν Φιλιππουπόλει τῷ 1829 τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐκεῖ σχολαρχίας μου. Ὁ λόγος αὐτὸς ἔχει ἀρκετὴ ἔνταση καὶ δὲν εἶναι ἄσχετος μὲ τὴν κοινοτικὴ ζωὴ τῆς ἐλληνικῆς παροικίας τῆς Φιλιππούπολης. Εἶναι ἓνα κείμενον θεωρητικὸν μὲ ἀναφορὰς στὴν ἀρχαία φιλοσοφία, χωρὶς καμιά συγκεκριμένη νύξη ἢ αἰχμὴ ἐναντίον προσώπων ἢ καταστάσεων μέσα στὴν κοινότητα ποὺ νὰ ἀφοροῦν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὸν ἴδιο. Τὸ γεγονός ὅμως τῆς ἀπομάκρυνσης τοῦ Ι. Σ. ἀπὸ τὴ Σχολὴ καὶ τῆς παρουσίας του τὸν Αὐγούστο τοῦ 1830 στὸ Γαλάτσι τῆς Βλαχίας, ὅπου ἐξακολουθεῖ νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὴ μετάφραση τῆς Ἀριθμητικῆς τοῦ Francoeur, μᾶς κάμνει νὰ συμπεράνουμε ὅτι ἔφυγε ἀπὸ τὴ Φιλιππούπολη ἔνεκα διαφωνιῶν ὄχι ἄσχετων μὲ τὸ λόγον περὶ «Διαβολῆς». Τὸ γεγονός, ἐξάλλου, ὅτι συνεχίζει τὴ μετάφραση, συνηγορεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ στὸ Γαλάτσι ἐξακολουθεῖ νὰ διδάσκει (ἢ καὶ νὰ σχολαρχεῖ) στὸ ἐκεῖ ἐλληνικὸν σχολεῖο κατὰ τὸ ἔτος 1830 ἢ καὶ τὸ 1831, γιατί τὸ 1832 βρίσκεται, ὅπως ξέρουμε, στὸ Βουκουρέστι, ὅπου καὶ συμπληρώνει τὴ μετάφραση ἐξακολουθώντας νὰ διδάσκει, ὅπως εἶδαμε παραπάνω, στὴν ἐκεῖ περίφημη ἐλληνικὴ σχολή.

4. Προσφώνημα μὲ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἑορτῆς τοῦ Προφήτου Ἡλία, συντεθὲν μὲν παρὰ Ἰωάννου Σελμίνσκη, ἐκφωνηθὲν δὲ παρ' ἐνὸς τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς τῇ 20 Ἰουλίου 1833. Τὸ προσφώνημα αὐτὸ καταλήγει μὲ τὴ σημείωση: Τέλος 19 Ἰουλίου 1833 ἐν Ρουσί - δε - βέδε τῆς Βλαχίας.⁹

9. Ὁ Τρ. Εὐαγγελίδης, ἔ. ἀ., τοποθετεῖ τὴ σχολαρχία τοῦ Ι. Σ. στὸ Ρουσί - δε - βέδε πρὶν ἀπὸ τὴ σχο-

λαρχία τοῦ στὴ Φιλιππούπολη, δηλ. πρὶν ἀπὸ τὸ 1828. Προφανῶς πρόκειται γιὰ λάθος· ἐκτὸς ἐὰν δεχτοῦμε

5. Πρόλογος τῆς ἡμετέρας ἐξετάσεως τῷ 1834, ἀπριλίου 28 ἐν Ρουσι - δε - βέδε καὶ στὸ τέλος : ἐξεφωνήθη παρ' ἐμοῦ τοῦ ἰδίου.

6. Λόγος ἐκφωνηθεὶς εἰς τὴν ἀνοιξιν τοῦ ἡμετέρου ἐλληνικοῦ σχολείου ἐν Πλοεστίῳ τῇ 5 Ἀπριλίου 1835. Στὸ τέλος τοῦ λόγου ὑπογράφεται Ι. Σελιμίνσκι, με - ι ἀντὶ με τὸ συνηθισμένο του - η.

Στὸ λόγο του αὐτὸ μιλάει γιὰ τοὺς «προφασσόρους» καὶ τοὺς ἄλλους συντελεστές τῆς παιδείας καθὼς καὶ γιὰ «συσταθέντα ἐλληνικὰ σχολεῖα». Νὰ μιὰ χαρακτηριστικὴ περικοπή :

«... Ἀλλὰ ταῦτα τὰ ἴδια καὶ ὁ ἡμέτερος θεοφρούρητος ἡγεμῶν¹⁰ ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως περίου τῶν μαθητῶν τοῦ Ἁγίου Σάββα ἐπὶ παρουσίᾳ πάντων εὐγνωμονήσας καὶ εὐχαριστήσας τοὺς φιλοπάτριδας τῶν κυρίων προφασσῶρων ἀγῶνας, ὠμολόγησε καὶ παρέστησε τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως τῶν ἤδη θείᾳ συνάρσει συσταθέντων ἐθνικῶν σχολείων κατὰ τὸν ὅποιον καὶ τὰ μερικῶς συσταίνόμενα σχολεῖα ὑποχρεοῦνται δικαίως νὰ ρυθμίζωσι καὶ διαθέτωσι τοὺς ἐκεῖ σχολάζοντας μαθητάς. Ἐκ τῶν τοιούτων ὑπάρχει καὶ τὸ παρ' ἐμοῦ ἤδη ἀνοιγόμενον ἐλληνικὸν σχολεῖον, κυρίως μὲν ὑπὲρ τῶν συμπατριωτῶν μου, ἰδίως δὲ ὑπὲρ τῶν ἐπιθυμούντων νὰ μ' ἐμπιστευθῶσι τὰ παμφίλτατά των τέκνα. Εἰς αὐτὸ οἱ φιλόμουσοι γονεῖς νομίζω ὅτι θέλουσιν εὐχαριστήσῃ τὸν πόθον των ἀρκούντως εὐρίσκοντές με προθυμότατον συνεργάτην εἰς τὴν ἠθικὴν τῶν υἱῶν των ἀνάπλασιν καὶ βελτίωσιν...».

Ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτὸ μαθαίνουμε ὅτι στὸ Πλοεστί συστάθηκαν τότε πρόσφατα «ἐθνικὰ σχολεῖα», ἓνα ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι τοῦ «Ἁγίου Σάββα», στὸ ὅποιο ἴσως δίδασκε καὶ ὁ Ι. Σ. Ἀλλὰ ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ προσέξουμε εἶναι ὅτι ὁ Ι. Σ. μιλάει γιὰ τὴν «ἀνοιξιν τοῦ ἡμετέρου ἐλληνικοῦ σχολείου», γιὰ δικό του δηλαδὴ «ἀνοιγόμενον ἐλληνικὸν σχολεῖον», κυρίως γιὰ τοὺς συμπατριῶτες του (Βουλγάρους βέβαια) ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους πού θέλουν νὰ τοῦ ἐμπιστευτοῦν τὰ παιδιὰ τους. Εἶναι, λοιπόν, ἕξω ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία ὅτι τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Ι. Σ. ἀνοίγει καὶ γιὰ τοὺς συμπατριῶτες του τῶν βουλγαρικῶν κοινοτήτων τῆς Βλαχίας ἐ λ λ η ν ι κ ὸ σ χ ο λ ε ῖ ο. Πρέπει ἐπομένως νὰ δεχτοῦμε ὅτι τὴν

ὅτι ὁ Ι. Σ. ὑπηρέτησε δυὸ φορές στὸ Ρουσι - δε - βέδε (κωμόπολη τῆς νότιας Ρουμανίας κοντὰ στὸν παραπόταμο Βέδε τοῦ Δούναβη).

10. Ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας ἀπὸ τὸ 1841 εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Β' Γκιόκας (1795 - 1862).

ἐποχή εκείνη ἢ καθιερωμένη ἐπίσημη καὶ ἰδιωτικὴ παιδεία, συντηρούμενη κυρίως ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς κοινότητες καὶ ἐλεγχόμενες ἀπὸ αὐτὲς καὶ ἀπὸ τὶς Μητροπόλεις, τόσο στὴν τουρκοκρατούμενη Β. Θράκη (Ἀνατολικὴ Ρωμυλία) ὅσο καὶ στὶς ἡγεμονίες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, εἶταν παιδεία ἑλληνικὴ. Σ' αὐτὸ ἰδιαίτερα ἐπιμένει, μὲ κάποιον ἴσως σωβινισμό, καὶ ὁ Τρ. Εὐαγγελίδης.

7. Νόμος Φυσικὸς ἢ Ἀρχαὶ φυσικαὶ τῆς ἠθικῆς. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ παντός, μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρὰ *I. Σελμίνσκη*. Τῷ 1834 Μαρτίου 1 ἐν Ρουσι - δὲ - βέδε τῆς Βλαχίας. (σελίδες 53 σὲ 16 κεφάλαια). Τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ ἴδιου χειρογράφου εἶναι :

8. Λογικὴ ἢ σκέψις ἐπὶ τῶν πρώτων ἐνεργειῶν τοῦ νοῦς (σελ. 80). Στὸ τέλος : *Μεταφράσθη τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1834 ἐν Ρουσι - δὲ - βέδε ἐκ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης.*

9. Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐπιστολογραφίαν (σελ. 14). Ἀκολουθοῦν ἄλλες 53 σελίδες μὲ δευτέρη εἰσαγωγή «περὶ τῶν κοινῶν συστατικῶν τῶν ἐπιστολῶν» καὶ ἄλλες 10 σελίδες «Σύντομος ἐπιστολογραφία τῶν κοσμικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματῶν» (Προσφωνήσεις κτλ.).

10. Ἐκθεσις συνοπτικὴ περὶ τοῦ ζωϊκοῦ μαγνητισμοῦ (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ἰδιώματος) 25 Μαρτίου 1829 ἐν Φιλιππουπόλει. Προτάσσει τὸ ἱστορικὸ αὐτῆς τῆς ἐκθεσης :

«... Ἐπειδὴ πολλοὶ φιλόσοφοι ἄνδρες καταγίνονται τὴν σήμερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ περὶ αὐτοῦ, περισσότερο δὲ εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐξ ἧς νεωστὶ ἐλθὼν ἐλλόγιμός τις φίλος ὑπαγόρευεν ἐν συντόμῳ τὴν παροῦσαν μετάφρασιν, ἣτις δὲν ἔγινεν διόλου κατὰ τὴν λέξιν, ἀλλὰ εἰς διάφορα μέρη κατ' ἐκλογὴν τῶν ἀναγκαίων φράσεων πρὸς ἀπαρτισμὸν τῶν τοῦ συγγραφέως νοημάτων. Ὅπως οὖν καὶ ἂν ἔχη, ἅς τὴν δεχθῆ κατὰ τὸ παρὸν ὁ ἀναγνώστης ἕως οὗ ἐπιτύχω ἐτέρας τελειότερας καὶ ἀκριβεστέρας πραγματείας...».

Κύριος τίτλος τοῦ κειμένου ποὺ ἀκολουθεῖ : *Περὶ ζωϊκοῦ ἢ Μεσμερινοῦ¹¹ Μαγνητισμοῦ, Σύνταγμα τοῦ Ἰωσήφ Βεπερ ἐκδοθὲν τῷ*

11. Κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ ΙΗ' αἰ. στὴ Βιέννη ὁ γερμανὸς γιαντρός Franz Anton Mesmer ἰσχυ-

ρίστηκε ὅτι ἀνακάλυψε στὶς ἰδιότητες τοῦ μαγνήτη ἓνα θεραπευτικὸ μέσο γιὰ ὅλες τὶς ἀρρώστειες. Ὁ Mesmer

1816. Στο τέλος παραθέτει διάφορα ἀρχαῖα καὶ νεώτερα ἀποφθέγματα, γραμμένα στὰ Γαλλικὰ καὶ συνοδευόμενα ἀπὸ τὴ μετάφρασή τους. Ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, ἀρχαῖα καὶ νεώτερα, περιλαμβάνει καὶ τοῦ Κομφουκίου, τοῦ Ζωροάστρη κ. ἄ.

Ἄς ρίξουμε τώρα μιὰ σύντομη ματιὰ στὰ ὑπόλοιπα χειρόγραφα τοῦ Ι. Σ. πού φυλάσσονται στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη. Εἶναι τὰ 1222, 1223, 1224 καὶ 1225. Τὰ τρία πρῶτα περιέχουν σὲ συνέχεια μιὰ πλήρη μετάφραση τῆς «καθολικῆς Ἠθικῆς» τοῦ γάλλου φιλόσοφου βαρώνου D'Holbach¹², φίλου καὶ συνεργάτη τοῦ Diderot στὴν «Ἐγκυκλοπαίδεια».

Τὸ χφ. 1222 (φύλλα 167) ἀρχίζει μὲ τὰ ἀκόλουθα : *Καθολικὴ ἠθικὴ ἢ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου συγγραφεῖσα μὲν παρὰ τοῦ κυρίου βαρώνου Ὀλβαχ εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν μεταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἰδίωμα παρὰ τοῦ Ἰ. Σελιμίνσκη. Θεωρία τῆς ἠθικῆς, τόμος Πρῶτος. Προτάσσεται ὁ πρόλογος ἀπὸ 37 σελίδες. Στὸ τέλος τοῦ χειρογράφου τοῦ Α' τόμου σημειώνει : Τέλος τῆς πρώτης ἀναθεωρήσεως καὶ ἀντιγραφῆς τοῦ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μεταφρασθέντος Α' τῆς Καθολικῆς Ἠθικῆς τοῦ κυρίου Ὀλβαχ τόμου παρὰ Ἰ. Σελιμίνσκη τῆ 27 Μαρτίου 1835 ἐν Ροῦσι - δε - βέδε τῆς Βλαχίας.*

ἔφυγε ἀπὸ τὴ Βιέννη καὶ πῆγε στὸ Παρίσι πού γρήγορα ἔγινε τὸ κέντρο τοῦ Μεσμερισμοῦ, ἐνῶ στὴ Βιέννη ἓνας ἀπὸ τοὺς μαθητές του, ὁ Deslon, ἔκαμε σειρὰ πανεπιστημιακῶν μαθημάτων ἐπαναλαμβάνοντας τὰ πειράματα τοῦ Mesmer, ὥσπου τὸ 1784 μιὰ εἰδικὴ «Βασιλικὴ Ἐπιτροπὴ» καταδίκασε σὰν ἀγυρτεία τὸ ζωϊκὸ μαγνητισμό. Ὁ Mesmer προσπάθησε νὰ ἰδρῦσει στὸ Παρίσι μιὰ εἰσαγωγικὴ ὑποστηρικτὴ τῆς θεωρίας του, χωρὶς ὅμως ἐπιτυχία, καὶ ἔφυγε ὀριστικὰ ἀπὸ τὴ Γαλλία γιὰ νὰ μεταβῆ στὴν Ἀγγλία καὶ τέλος στὴ Γερμανία. Ἐπὶ πολὺ καιρὸ οἱ διάφορες εἰσαγωγικὲς τοῦ Μεσμερισμοῦ, οἱ λεγόμενες «τῆς Ἀρμονίας», πῆραν στὴ Γαλλία μιὰ μορφὴ τεκτονικοῦ μυστικισμοῦ, ὥσπου μὲ τὸν καιρὸ αὐτοδιαλύθησαν ὕστερα ἀπὸ

τὴν ἀναχώρηση τοῦ Mesmer ἀπὸ τὸ Παρίσι μὲ πολὺ χρυσάφι στὶς ἀποσκευές του. Εἶταν πολὺ φυσικὸ ἓνα ἀνήσυχο πνεῦμα, ὅπως τοῦ Ἰ. Σ., νὰ ἐνδιαφερθεῖ γιὰ τὸν Μεσμερισμὸ καὶ νὰ τὸν περιλάβει στὸν κύκλο τῶ πνευματικῶν του ἀνησυχιῶν. Ὅπως μάλιστα ἀναφέρει ὁ ἴδιος στὸ κείμενό του μὲ τὸν ζωϊκὸ μαγνητισμὸ ἐξηγοῦνται καὶ μερικὲς λατρευτικὲς τελετουργίες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἡ χειροτονία μὲ τὴν ἐπίθεση τοῦ χεροῦ στὸ κεφάλι τοῦ χειροτονουμένου κ. ἄ.

12. Ὁ Holbach, πνεῦμα ἐλεύθερο καὶ ἐπαναστατικὸ, εἶταν ἐχθρὸς ὅλων τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν πού τίς θεωροῦσε ὄργανα τοῦ δεσποτισμοῦ. Τὸ οὐσιαστικώτερο ἔργο του εἶταν τὸ «Σύστημα τῆς φύσης» (Le système de la nature), ὅπου ἐκθέτει τὴν ὕλι-

‘Ο Β’ τόμος τῆς Καθολικῆς Ἠθικῆς (γαλλικός τίτλος *Morale Universelle*) σὲ 143 φύλλα περιέχεται στὸ χειρόγραφο 1223. Τὸ χφ. κλείνει μὲ τὴ σημείωση : *Τέλος Ἰουνίου 5, 1835 ἐν Ρουῦσι - δε - βέδε τῆς Βλαχίας*. Ἡ ὀλοκλήρωση τῆς μετάφρασης τοῦ ἔργου κλείνει μὲ τὸ χφ. 1224 τοῦ Γ’ τόμου (φύλλα 145), ὁ ὁποῖος ἐπιγράφεται : *Τόμος Γ’ τῆς ἠθικῆς τοῦ Ὀλβαχ, καὶ κλείνει μὲ τὴ σημείωση : Τέλος τῆς Καθολικῆς Ἠθικῆς, ἥτις μετεφράσθη ἐκ τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον παρὰ Ἰ. Σελμιόνσκη τῇ 17 Νοεμβρίου 1835 ἐν Πλοεστίω*.

Τὸ ἐγγείρημα τοῦ Ι. Σ. μὲ τὴ μετάφραση ἑνὸς ἐπαναστατικοῦ φιλοσοφικοῦ ἔργου, ὅπως ἡ «Καθολικὴ Ἠθικὴ» τοῦ Holbach δείχνει, μαζί μὲ τὶς πνευματικὲς ἀνησυχίες τοῦ μεταφραστῆ, καὶ τοὺς κοινωνικοπολιτικὸς προσανατολισμούς του σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ τὸ βουλγαρικὸ στοιχεῖο τῆς Β. Θράκης καὶ τῆς Βλαχίας βρίσκεται, μετὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία (ποὺ ὁ ἴδιος τὴν ἔζησε μὲ ἀμεση συμμετοχὴ), κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγηση μιᾶς νεοφώτιστης βουλγαρικῆς ἐθνικῆς ἡγεσίας, ἰδίως μετὰ ἀπὸ τὸ Ρωσοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1828 - 29 καὶ τὴ συνθήκη τῆς Ἀδριανούπολης. Κατὰ τὴν πολεμικὴ αὐτὴ περίοδο ὁ Ι. Σ. βρισκόταν στὴν ἀκμὴ τῆς εκπαιδευτικῆς του δραστηριότητος μὲ τὴ σχολαρχία του στὴ Φιλιππούπολη καὶ, στὴ συνέχεια, ἄλλων ἑλληνικῶν σχολείων τῆς Βλαχίας, ὅπου ὑπῆρχαν πυκνὲς καὶ ὀργανωμένες ἑλληνικὲς παρoικίαι. Ἡ μετάφραση τῆς «Καθολικῆς Ἠθικῆς» τοῦ Holbach τὸν ἀπασχόλησε, καθὼς εἶδαμε, ὅλο τὸ ἔτος 1835, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὶς αὐτόγραφες σημειώσεις του στοὺς τρεῖς τόμους τοῦ ἔργου.

Ἀλλὰ ἡ «Ἠθικὴ» δὲν εἶναι τὸ μόνον ἐπαναστατικὸ ἔργο τοῦ γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ ποὺ τὸν ἔχει ἀπασχολήσει μεταφραστικά. Τὸ χφ. 1225 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης (φύλλα 253) περιέχει σὲ μετάφραση τὸ ἔργο τοῦ Ἀββᾶ Mably (ὁ Ι. Σ. τὸν γράφει Μαυλὺ) : *Περὶ τοῦ πῶς*

στικὴ καὶ μηχανιστικὴ φιλοσοφία του. Κατὰ τὸν Holbach ἡ ὕλικὴ φύση εἶναι ἡ πρώτη αἰτία ὄλων τῶν ὄντων καὶ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ κάθε αἰωνιότητα χωρὶς νὰ ἔχει ποτὲ δημιουργηθεῖ. «Ἡ ὕλη ἐνεργεῖ μὲ τὶς δικῆς τῆς δυνάμεις καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ καμιά ἐξωτερικὴ ὥθηση γιὰ νὰ τεθεῖ σὲ κίνηση. Ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα μέρος τῆς φύσης ὑποκειμένο στὸν ὕλικό.

ντετερμινισμό καὶ οἱ πνευματικὲς του ἱκανότητες ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ὄργανισμό τοῦ σώματός του». Ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ, τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἐμφυτων ἰδεῶν καὶ θεωρεῖ ὅλες αὐτὲς τὶς δοξασίες ἐπιβλαβεῖς. Βλ. ἐπίσης Κ. Θ. Δημαρᾶς, *Μαργινάλια σὲ ἓνα ἀντίτυπο τοῦ d' Holbach, «Βιβλιογραφικὰ Α' (1972), σσ. 3 - 12.*

δεῖ τὴν ἱστορίαν σπουδάζειν,¹³ ποὺ τελειώνει μὲ τὴ σημείωση : *Τῆ 17 Μαρτίου 1839, ἐν Πετρούπιαν.*

Μὲ τὴ μετάφραση αὐτὴ νομίζουμε πὼς δλοκληρώνεται ὁ φιλοσοφικὸς προσανατολισμὸς καὶ ἡ πνευματικὴ συγκρότηση τοῦ Ι. Σ. Τὰ ἔργα τοῦ Holbach καὶ τοῦ Mably ποὺ ἔχει μεταφράσει δὲν προορίζονταν, βέβαια, γιὰ τὴ συμπλήρωση τῶν μαθημάτων ποὺ δίδασκε στὸν κύκλο τῆς ἐκπαιδευτικῆς του δραστηριότητος. Ἐπρόκειτο ἀσφαλῶς γιὰ ἔργα ποὺ τὸν ἐνδιέφεραν προσωπικά, ποὺ ἀποτελοῦσαν πόλους τῶν φιλοσοφικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν του ἀνησυχιῶν. Ὁ Ι. Σ. ζώντας ἀνάμεσα στὶς βουλγαρικὲς παροικίαις τῆς Βλαχίας ἐπὶ μιὰ ὀλόκληρη δεκαετία, κατὰ τὴν περίοδο ἀκριβῶς ποὺ ξυπνᾷ γιὰ πρώτη φορὰ ἡ νεοβουλγαρικὴ ἐθνικὴ συνείδηση κυρίως μὲ τὸ Ρωσοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1828 - 29, ποὺ ἔφερε τοὺς «ἀδελφοὺς» Ρώσους ὡς τὴν ἰδιαιτέρη πατρίδα του, τὴ Σέλιμνο, εἶταν πολὺ φυσικὸ νὰ ἐργαστεῖ γιὰ τὴν ἐθνικὴ διαφώτιση καὶ τὴν ὀργάνωση τῶν βουλγαρικῶν παροικιῶν στὶς πόλεις ὅπου δίδασκε σὲ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἡ παιδεία ὅμως ποὺ τὸν ἔχει διαπλάσει σὰν πνευματικὴ ὄντοτητα εἶναι χτισμένη πάνω στὰ ἑλληνικὰ διαφωτιστικὰ πρότυπα. Ὡστόσο τὸ ἑλληνικὸ Εἰκοσιένα — ποὺ δὲν τοῦ εἶταν ξένο — κατὰ τὴν τελευταία περίοδο τῆς ἐπαναστατικῆς ὠρίμασῆς του καὶ μέσα στὰ τρία πρῶτα πολεμικὰ χρόνια (1821 - 23) τῆς προσωπικῆς συμμετοχῆς του σὰν πολεμιστῆ στὸν ἀγῶνα,¹⁴ φυσικὸ εἶταν νὰ

13. Mably (Gabriel Bonot de), «De la manière d' écrire l' histoire». Ὁ Mably (1709 - 1785) στὰ φιλοσοφικά του ἔργα συνέχισε τὴν ἀντίθεση τοῦ Rousseau ἐναντίον τοῦ ὀπτιμισμού τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν οικονομολόγων τῆς ἐποχῆς του. Θεωρεῖ τὰ γράμματα, τὶς ἐπιστῆμες, τὶς τέχνες, ἀκόμη καὶ τὴ βιομηχανία, σὰν στοιχεῖα διαφθορᾶς καὶ παρακμῆς. Στὴ φιλοσοφία του εἶναι, ὅπως ὁ Locke, ἐνάντιος τῆς καρτεσιανῆς θεωρίας τῶν ἐμφυτων ἰδεῶν. Τὸ ἔργο του ἄσκησε βέβαια ἐπίδραση στοὺς ἐπαναστάτας τοῦ 1789. Εἶταν ἐνάντιος τῶν φυσιοκρατῶν καὶ ἐχθρικός στὴν ἰδιοκτησία τῶν ἀγαθῶν τῆς παραγωγῆς, πρᾶγμα ποὺ κάποτε τὸν ἔκαμε νὰ θεωρηθεῖ

σὰν ἓνας πρόδρομος τοῦ κοινοκτητικοῦ σοσιαλισμοῦ. Τὸ ἔργο ποὺ μετέφρασε ὁ Ι. Σ. γράφτηκε τὸ 1783, στὴν ὠριμότερη ἡλικία του.

14. Ὅλες οἱ ἑλληνικὲς ἐγκυκλοπαιδεῖες συμφωνοῦν ὅτι ὁ Σελιμίνσκι εἶναι βούλγαρος (Ἰβάν Σελιμίνσκι), ὅτι ἐσπούδασε στὴ σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν, πῆρε μέρος στὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση καὶ πολέμησε σὲ πολλὲς μάχες καὶ ὅτι ἔγραψε στὰ ἑλληνικὰ πολλὲς ἱστορικὲς μονογραφίες «διασῆμων ἀνδρῶν τῆς πατρίδος του», οἱ ὁποῖες «μεταφρασθεῖσαι, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ὑπουργείου Παιδείας εἰς τὴν σειράν «Βιβλιοθήκη Ἰβάν Σελιμίνσκι», Σόφια 1904 (Ἐγκυκλοπαιδεῖα Ἐλευθερουδάκη). Ἡ ἴδια ἐγκυκλοπαιδεῖα

κυριαρχεί ζωντανό και καθοριστικό στην πολιτικοκοινωνική έθνικιστική του δραστηριότητα. 'Η λύτρωση τῶν ἀδελφῶν του Βουλγάρων ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ εἶναι φυσικὸ ν' ἀποτελεῖ τὸν σταθερὸ στρατηγικὸ του σκοπὸ καὶ ἀσφαλῶς οἱ ἐπαναστατικοὶ προσανατολισμοὶ του φωτίζονται ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς προβολεῖς τοῦ γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ τοῦ ΙΗ' αἰ. καὶ ἀπὸ τοὺς κοινωνικοπολιτικοὺς δραματισμοὺς τοῦ J. J. Rousseau, πού τὸ περίφημο «Κοινωνικὸ Συμβόλαιό» του βρῆκε τὴν πολιτικὴ του ἔκφραση στὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου.¹⁵

Μὲ γερὰ ὀπλισμένη τὴν φιλοσοφικὴ του συγκρότηση ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Holbach καὶ τοῦ Mably, ἀποφασίζει νὰ ξανακατέβει στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐπιδοθεῖ σὲ ἱατρικὲς σπουδὲς στὸ πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτὸ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὸ 1840 ὡς τὸ 1845. Τότε ἀσφαλῶς εἶχε μεταφέρει μαζί του καὶ τὰ χειρόγραφα πού ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἐκπαιδευτικὴ του δραστηριότητα στὸ σύνολό της, κατὰ τὴ δωδεκαετία 1828 - 1839, δραστηριότητα πού πηγάζει ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία του.

Τὸ γεγονός ὅτι τὰ δύο τελευταῖα μεταφραστικὰ ἔργα του τῶν Holbach καὶ Mably, ἔργα μὲ ὄχι σχολικὸ προορισμό, μεταφράζονται ἀπὸ δική του ἐλεύθερη ἐκλογή καὶ γιὰ δική του προσωπικὴ χρήση, βεβαιώνει, πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία, τὴν ὠρίμαση τῶν ἰδεῶν του μέσα στὰ πλαίσια τοῦ γαλλικοῦ Διαφωτισμοῦ. Μποροῦμε μάλιστα νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τὰ μετέφερε μαζί του στὴν Ἀθήνα μὲ ἀπώτερο σκοπὸ νὰ τὰ τυπώσει γιὰ χρῆση τῆς ἐλληνοφώνης ἐν γένει βουλγαρικῆς καὶ ἑλληνικῆς ἰντελιγκέντσιας. Ἡ ἔκδοση βέβαια δὲν πραγματοποιήθηκε καὶ ὁ Ι. Σ. μετὰ ἀπὸ τὰ πέντε χρόνια τῶν ἱατρικῶν σπουδῶν του, ὅταν ἐπρόκειτο

ἀναφέρει «ὅτι ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνας τῆς πατρίδος του καὶ εἰργάσθη μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπαναστατῶν εἰς Βελιγράδιον ὅπου καὶ ἀπέθανε πρὸ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Βουλγαρίας». Εἶναι ὡστόσο σφάλμα τὸ ἀναφερόμενο ἐκεῖ ὅτι «ἐπηγγέλλετο ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη τὸν διδάσκαλον εἰς βουλγαρικὰ σχολεῖα τῆς Ρουμανίας», ἀφοῦ, ὅπως εἶδαμε στὰ χειρόγραφα του, μόνον σὲ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Βλαχίας ὑπηρέτησε καὶ τὸ μόνον διωτικὸν σχολεῖο γιὰ τοὺς συμπατριῶ-

τες του πού ἱδρυσε στὸ Πλοέστι ὁ ἴδιος τὸ χαρακτηρίζει «ἑλληνικόν». Τὰ ἴδια περίπου ἀναφέρουν γιὰ τὸν Ι. Σ. καὶ οἱ ἐγκυκλοπαίδειες Πυρσοῦ καὶ Ἡλίου.

15. Ὅπως εἶναι γνωστὸ ὁ J. J. Rousseau συνεργάστηκε στὴν Ἑγκυκλοπαίδεια μὲ τὸν Diderot γράφοντας τὰ ἄρθρα γιὰ τὴ μουσικὴ· ἐπιπλέον εἶχε δεσμοὺς προσωπικοὺς μὲ τὸν συγγραφέα τῆς προτίμησης τοῦ Ι. Σ., τὸν Mably.

νά ἐγκαταλείψει ὀριστικά τὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ ξαναγυρίσει στὴν πατρίδα του σὰν γιατρός πιά ἢ μᾶλλον ἰατροφιλόσοφος, ἔκρινε καλὸ ν' ἀποχωριστεῖ ἀπὸ τὰ χειρόγραφα του καὶ τὰ ἐμπιστεύθηκε ἄμεσα ὁ ἴδιος ἢ ἔμμεσα μὲ κάποιον φίλον του στὴν Δημόσια βιβλιοθήκη τῆς Ἀθήνας (τὴν μετέπειτα Ἐθνικὴ) σὰν μαρτυρία καὶ σὰν ἀνταπόδοση τῆς ἐλληνικῆς του παιδείας.

Σύμφωνα μὲ ὑπεύθυνες πληροφορίες ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τὴν βουλγαρικὴ πηγὴ, ὁ Ι. Σ., ἀφοῦ τέλειωσε τὶς ἰατρικὲς του σπουδὲς στὴν Ἀθήνα τὸ 1845, ἔφυγε στὴ Σιένα τῆς Ἰταλίας, ὅπου πῆρε δίπλωμα τῆς ἰατρικῆς, καὶ γύρισε ἀμέσως στὸ Βουκουρέστι. Ἔως τὸ 1848 ἄσκησε τὴν ἰατρικὴν στὸ Βουκουρέστι, τὴ Βράϊλα, τὸ Καλαράς καὶ τὸ Βελιγράδι. Σ' ὅλο τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς του ὁ Ι. Σ. ἐργάστηκε σὰν ἀπόστολος τοῦ βουλγαρικοῦ διαφωτισμοῦ στὶς πυκνὲς βουλγαρικὲς παροικίαις τῆς Βλαχίας, ὅπου ἄσκοῦσε καὶ τὸ κοινωνικὸν λειτουργημὰ τοῦ γιατροῦ κί' αὐτὸ τοῦ διευκόλυνε τὴν ἄμεση ἐπικοινωνία μὲ τὸ λαόν. Δὲν ἀξιώθηκε ὡστόσο νὰ ζήσει καὶ νὰ δεῖ τὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία τῆς Βουλγαρίας. Κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον (1853 - 56), ὅταν ὁ ρωσικὸς στρατὸς μπῆκε στὴ Μολδαβία καὶ τὴ Βλαχία, ὁ Ι. Σ. ἐλπίζοντας στὴν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδας του συγκέντρωσε βούλγαρους ἐθελοντὲς γιὰ νὰ ἐνισχύσει τοὺς Ρώσους. Πέθανε τὸ 1867, σὲ ἡλικία 68 ἐτῶν, κλείνοντας μέσα στὰ μάτια του τὸ ὄραμα τῆς ἀπελευθέρωσης τῆς πατρίδας του.

Ν. Δ. Σωτηράκης

Μάιος 1974